

Diagnostika u jedinců se zrakovým postižením

Zrakový orgán

1. bulbus
2. zraková dráha
3. zrakové centrum v mozku.

V každé z těchto částí může dojít k poškození (oční choroba, vada, poškození) s charakteristickými následky pro vidění.

Viděním rozumíme schopnost zrakově vnímat, rozlišovat a představovat si prostředí. Rozlišujeme vidění centrální, kterým vnímáme detaily a barvy a vidění periferní, které umožňuje vnímat prostor a orientovat se v něm

Osoby se zrakovým postižením jsou lidé s různými druhy a stupni snížených zrakových funkcí. Specificky se tímto termínem rozumí ti, u nichž:

- **poškození zraku nějak ovlivňuje činnosti v běžném životě a u nichž běžná optická korekce nepostačuje**

Pozor: člověk, který nosí dioptrické brýle nespadá do kategorie osoba se zrakovým postižením

Skupinu těžce zrakově postižených můžeme dále dělit na nevidomé a slabozraké. Při očním. Dělení dle WHO

Vyšetřením se zkoumá zraková ostrost vyjádřená tzv. vizem udávaným zpravidla ve zlomku. Dalším zkoumaným parametrem je velikost zorného pole.

kategorie 1: střední slabozrakost - zraková ostrost s nejlepší možnou korekcí: maximum menší než 6/18 (0,30) - minimum rovné nebo lepší než 6/60 (0,10)

kategorie 2: silná slabozrakost - zraková ostrost s nejlepší možnou korekcí: maximum menší než 6/60 (0,10) - minimum rovné nebo lepší než 3/60 (0,05)

kategorie 3: těžce slabý zrak

- a) zraková ostrost s nejlepší možnou korekcí: maximum menší než 3/60 (0,05) - minimum rovné nebo lepší než 1/60 (0,02);
- b) koncentrické zúžení zorného pole obou očí pod 20 stupňů, nebo jediného funkčně zdatného oka pod 45 stupňů

kategorie 4: praktická nevidomost - zraková ostrost s nejlepší možnou korekcí 1/60 (0,02), až světlocit nebo omezení zorného pole do 5 stupňů kolem centrální fixace, i když centrální ostrost není postižena, kategorie zrakového postižení 4

kategorie 5: úplná nevidomost - ztráta zraku zahrnující stavy od naprosté ztráty světlocitu až po zachování světlocitu s chybnou světelnou projekcí, kategorie

Definice zrakového postižení pouze podle ostrosti vidění a rozsahu zorného pole není vždy úplně dostačující. Pro objektivnější diagnostiku musíme pečlivě zkoumat další zrakové funkce, jako např.

- **kontrastní citlivost** (světloplachost, šeroslepost),
- **schopnost rozlišovat barvy** (barvoslepost),
- **vnímání hloubky**,
- **schopnost lokalizovat**,
- **fixovat předměty**,
- **sledovat je v pohybu** apod.

Dále se hodnotí **funkční dopad ZP**:

- míra ovlivnění běžného života klienta,
- které úkony zvládá
- v jaké oblasti tkví jeho nejnaléhavější potřeby

Komplexní posouzení zrakových funkcí si často vyžaduje spolupráci několika odborníků - lékaře, zrakového terapeuta a sociálního pracovníka

Vývoj zrakového vnímání

Nezapomeňte: Prezentace fyziologie - vývoj

Testování zrakové ostrosti: Lea symbols

Testování zorného pole: Heidi a Gogo

Testování kontrastní citlivosti: Heidi a Gogo

Testy:

Vnímání FIGURA – POZADÍ

Jedna z nejdůležitějších oblastí, dítě musí zvládnout rozlišit mezi mnoha podobnými podněty a udržet ho v centru pozornosti

Diagnostika a cvičení:

- Vnímání změn v oblečení panenky, změn na obrázku
- Poznání části nějakého obrázku
- Rozlišování dvou a více na sobě nakreslených objektů
- Sledování linie mezi ostatními
- Orientace v bludišti (Light box)
- Obkreslování přes sebe nakreslených geometrických tvarů

Nezvládnutí této oblasti se projevuje:

- Nepozorností, dezorientovaným chováním. Dítě věnuje pozornost jednomu předmětu, ale zároveň má obtíže se od druhého odpoutat. Pracuje nepořádně, neumí řešit známé úkoly.

KONSTANTA vnímání

Umožňuje dítěti vnímat trvaleji určitý předmět při různých podmínkách.

Vyvíjí se od 3měsíce, ale její vývoj je velmi pomalý a dlouhodobý. Souvisí též s vnímáním trvalého objektu. Má-li dítě obtíže v této oblasti, jeví se mu předměty v okolí jako méně známé, nebezpečné.

Diagnostika a cvičení:

- **konstanta tvarů** (vyhledání předmětu podle tvarů, bez ohledu na barvu a velikost, potom symboly) petrklíče mezi květinami
- **vyhledání předmětů podle velikosti**
- **kombinace rozlišování podle barvy, tvaru a velikosti**
- **označení tvaru**, lišícího se od ostatních
- **označení dvou stejných tvarů**

úkoly plní dítě v předškolním věku, **zvládnutí je předpoklad pro zvládnutí čtení a počítání** naučí-li se písmeno, číslo, slovo, jakoby jej **nepoznávalo**.

Neuvědomuje si tvar v jiné situaci, v jiných souvislostech, jako by je zapomnělo.

Vnímání POLOHY V PROSTORU

U starších dětí: Umožňuje dítěti rozlišovat tvary

Poznávání jednoho otočeného předmětu mezi pěti jinými

- označení tvaru, který se liší otáčením podle horizontální osy
- označení tvaru, který se liší otáčením podle vertikální osy

Vnímání VZTAHŮ V PROSTORU

Dítě vnímá předměty nejen ve vztahu k sobě samotnému, ale i předměty vzájemně mezi sebou.

Dítě se orientuje ve známém prostoru doma, v mateřské škole, umí najít své místo, předměty umístěné v prostoru a na obrázku.

Diagnostika a cvičení:

- ukaž na obrázku, kde je nahoře a kde dole, co je vpředu a
- Navlékání korálek podle předlohy
- Pokládání předmětů podle pokynů
- Skládání barevných prvků podle předlohy
- Obkreslování teček podle osy souměrnosti

TESTY ZRAKOVÉHO VNÍMÁNÍ

- **Edfeldův Reverzní test** - nejčastěji užívaný v PPP v ČR; dítě rozlišuje dvojice obrázků na shodné a neshodné, přičemž obrázky se liší detailem nebo horizontálním či vertikálním převrácením; zjišťuje primárně schopnost optické diferenciacce

- **Vývojový test zrakového vnímání od Frostigové** – jednotlivé subtesty zjišťují:
 - vizuomotorická funkce představující koordinaci oka a těla ve vzájemném propojení
 - vnímání figury a pozadí
 - konstantní vnímání tvaru
 - zrakové vnímání polohy předmětu v prostoru
 - vnímání polohy dvou a více předmětů v prostoru vůči sobě.
- **Rey-Ossteriethova komplexní figura** – dítě obkresluje nejprve podle předlohy, poté z paměti složitý obrazec připomínající raketu; zjišťuje schopnost zrakové analýzy a syntézy, diferenciaci i paměti
- **Orientační zkouška očních pohybů** – zjišťuje motoriku očních pohybů; dítě spojuje čísla různě rozmístěná po stránce ve správném pořadí